

Αξίζουν συγχαρητήρια στα τμήματα Μηχανικών του ΤΕΙ Κεντρικής Μακεδονίας και στους συνδιοργανωτές της ημερίδας και εύχομαι η πρωτοβουλία αυτή της ώσμωσης με την κοινωνία των Σερρών να συνεχισθεί είτε με περαιτέρω εμβάθυνση στο μεγάλο αυτό τεχνικό έργο που επιτελέστηκε στο Ν. Σερρών, είτε με ανάδειξη παρόμοιων έργων ή δραστηριοτήτων της τοπικής κοινωνίας και ιστορίας.

*Βασίλειος Γιαννογλούδης
καθηγητής 4^{ου} Λυκείου Σερρών
& Αντιπρόεδρος της Ε.Μ.Ε.Ι.Σ.*

ΒΟΥΛΤΣΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ, *Κοτσάκι-Μυρρίνη. Ιστορία, λαογραφία, γλωσσικό ιδίωμα*, Θεσσαλονίκη 2016, σελ. 325, ISBN: 978-618-82652-2-6.

Η συγγραφή μελετών, άρθρων και βιβλίων, για την τοπική ιστορία προϋποθέτει την αγάπη για έναν τόπο και για τους ανθρώπους του. Αυτό ακριβώς αποπνέει το βιβλίο του Αθανασίου Βούλτσιου για την Μυρρίνη Σερρών: μια αγάπη ανυστερόβουλη, ένα ενδιαφέρον πραγματικό για μελέτη, συγγραφή και δημοσίευση άγνωστων πληροφοριών για την τοπική ιστορία. Η Μυρρίνη είναι ένα από τα μικρότερα σε πληθυσμό χωριά του νομού, που όμως είχε την τύχη ένα «τέκνο» της να καταγράψει σε βιβλίο την ιστορία της. Θα ήταν πραγματικό ευτύχημα και μεγάλο κέρδος για την μελέτη της ιστορίας, αν από κάθε χωριό των Σερρών υπήρχε κάποιος που θα δημοσίευε στοιχεία, πληροφορίες και ντοκουμέντα για τον τόπο του.

Οι μελέτες που έχουν γραφεί για τα χωριά των Σερρών είναι σχετικά περιορισμένες σε αριθμό. Βασική αιτία είναι ότι ο τόπος μας έχασε μεγάλο μέρος του πληθυσμού του εξαιτίας της μετανάστευσης, εσωτερικής και εξωτερικής. Έφυγαν από τα χωριά οι λόγιοι, οι άνθρωποι που θα είχαν ενδιαφέρον να καταγράψουν την ιστορία, τα ήθη και τα έθιμα. Επίσης, σχεδόν το σύνολο των αρχείων που υπήρχαν στις κοινότητες, στις εκκλησίες, στα σχολεία και αλλού, καταστράφηκαν κατά την περίοδο των δύο Παγκοσμίων Πολέμων και του Εμφυλίου Πολέμου. Ο νομός Σερρών επλήγη σοβαρά από αυτά τα δραματικά γεγονότα του 20ού αιώνα. Ως αποτέλεσμα ο σημερινός ερευνητής της τοπικής ιστορίας

έχει να αντιμετωπίσει ένα βασικό πρόβλημα: την έλλειψη πρωτογενών πηγών.

Το βιβλίο του Αθανασίου Βούλτσιου «Κοτσάκι-Μυρρίνη. Ιστορία, λαογραφία, γλωσσικό ιδίωμα» διαρθρώνεται σε τρία κεφάλαια: Ιστορία (σελ. 23-204), Λαογραφία (σελ. 205-260), Γλωσσικό ιδίωμα (σελ. 269-311). Στο τέλος του βιβλίου (σελ. 313-325) υπάρχει ο κατάλογος των βιβλίων και των πηγών από όπου ο συγγραφέας άντλησε πληροφορίες.

Στο πρώτο κεφάλαιο η παράθεση των μυθολογικών στοιχείων και των αρχαίων ιστορικών γεγονότων που αφορούν στην ευρύτερη περιοχή της επαρχίας Φυλλίδας (σελ. 26-32), γίνεται με τρόπο συνοπτικό και κατανοητό. Έτσι, ο αναγνώστης έχει τη δυνατότητα να μάθει ορισμένα στοιχεία για την περιοχή, η οποία παραμένει – όπως και το μεγαλύτερο μέρος του νομού Σερρών – ανεξερεύνητη ανασκαφικά. Οι πληροφορίες που δίνει ο συγγραφέας προέρχονται από παλαιότερες μελέτες για την ευρύτερη περιοχή των Σερρών και από μια σύντομη δημοσίευση ανασκαφικής έρευνας που έγινε το 2006 στην περιοχή Δομίου-Μυρρίνης. Οι παραπομπές σε αρχαία κείμενα, που δίνονται στις υποσημειώσεις, αποτελούν χρήσιμα τεκμήρια για τη μυθολογία καθώς και για την ιστορία της περιοχής κατά τους Προϊστορικούς και τους Αρχαίους Ιστορικούς χρόνους.

Από τα Βυζαντινά χρόνια και εξής οι πληροφορίες για το Κοτσάκι (σημερινή Μυρρίνη) πληθαίνουν και γι' αυτό το λόγο τα υποκεφάλαια που ακολουθούν είναι εκτενέστερα και πληρέστερα τεκμηριωμένα (σελ. 33-113). Ο συγγραφέας παρουσιάζει με λεπτομερή αφήγηση τα γεγονότα που καθόρισαν την ιστορική πορεία της περιοχής, τους τόπους όπου αυτά εκτυλίχθηκαν, τα πρόσωπα που πρωταγωνίστησαν. Η τεκμηρίωση των όσων περιγράφονται είναι υποδειγματική καθώς δίνει την δυνατότητα στον αναγνώστη να ανατρέξει στις γραπτές πηγές και σε παλαιότερες εκδόσεις ερευνητών, ώστε να ελέγξει την εγκυρότητα των γραφομένων. Η παράθεση των παραπομπών σε υποσέλιδες υποσημειώσεις επιτρέπει στον αναγνώστη να εντοπίζει την πηγή από την οποία ο συγγραφέας άντλησε τις πληροφορίες, χωρίς να αποσπάται η προσοχή του από τη ροή του κειμένου. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι ο συγγραφέας, μεταξύ άλλων, μελέτησε σπάνια και ειδικά αρχεία, όπως για παράδειγμα τα Tapu-Tahrir defterleri, δηλαδή τους οθωμανικούς φορολογικούς καταλόγους, προκειμένου να αντλήσει πληροφορίες για το Κοτσάκι της πρώιμης Οθωμανικής Περιόδου.

Στο υποκεφάλαιο που αφορά στον Μακεδονικό Αγώνα (σελ. 46-58) η ιστορική αφήγηση γίνεται ακόμη πιο ζωντανή με την παράθεση πληροφοριών από αυτόπτες μάρτυρες-πρωταγωνιστές, κατοίκους της Μυρρίνης, τους οποίους ο συγγραφέας πρόλαβε εν ζωή τη δεκαετία

του 1980. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό όταν ένα βιβλίο τοπικής ιστορίας διασώζει τις προφορικές μαρτυρίες ανθρώπων που έζησαν σημαντικά ιστορικά γεγονότα. Ιδιαίτερα οι προφορικές πληροφορίες για τον Μακεδονικό Αγώνα είναι πολύτιμες καθώς είναι μία περίοδος όχι εκτενώς μελετημένη – ειδικότερα για τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν στην περιοχή της επαρχίας Φυλλίδας – και για την οποία ελάχιστα αρχεία διασώζονται. Άγνωστη πτυχή της τοπικής ιστορίας είναι ο ρόλος που έπαιξαν οι κάτοικοι της Μυρρίνης σε μια τόσο κρίσιμη ιστορικά στιγμή για τον ευρύτερο βορειοελλαδικό χώρο.

Στα επόμενα υποκεφάλαια, που αφορούν στην περίοδο των Βαλκανικών Πολέμων, τον Α΄ και Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, τον Εμφύλιο Πόλεμο, την περίοδο μέχρι τη Μεταπολίτευση και μέχρι σήμερα (σελ. 59-113), η Μυρρίνη φαίνεται να «ακολουθήσει» τα ιστορικά γεγονότα έτσι όπως περίπου διαδραματίστηκαν σε όλο τον ελλαδικό χώρο. Ωστόσο, στα υποκεφάλαια αυτά υπάρχουν μαρτυρίες ανθρώπων και δίνονται λεπτομερείς πληροφορίες για γεγονότα που αφορούν στο ίδιο το χωριό και τους κατοίκους του· πληροφορίες τις οποίες δε θα μπορούσε να εντοπίσει κανείς σε βιβλία και μελέτες γενικής εθνικής ιστορίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η προσφυγιά των κατοίκων της Μυρρίνης στη Χαλκιδική κατά την πρώτη βουλγαρική κατοχή (8 Μαΐου 1913). Γεγονότα σαν αυτό παραμένουν εν πολλοίς άγνωστα και η μελέτη και δημοσίευσή τους βοηθούν στην καλύτερη και πληρέστερη κατανόηση της νεώτερης ιστορίας.

Στα επόμενα υποκεφάλαια (σελ. 115-204) ο συγγραφέας συγκέντρωσε τα στοιχεία που αφορούν στην προέλευση του ονόματος Κοτσάκι, στη μετονομασία του σε Μυρρίνη, στους προέδρους της κοινότητας Μυρρίνης από το 1929 έως το 2016 (χρονιά έκδοσης του βιβλίου), στην καταγωγή των κατοίκων, στις ιδιοκτησίες γης κατά τη Βυζαντινή και Οθωμανική περίοδο, στις ασχολίες των κατοίκων κατά τα νεώτερα χρόνια, στην τοπογραφία του οικισμού (εκκλησίες, τόποι και τοπωνύμια), στον τρόπο ύδρευσης του χωριού από τα qanat, στον σιδηροδρομικό σταθμό και στις φάσεις κατασκευής του αντίστοιχου δικτύου και τέλος στην εκπαίδευση. Όλα τα παραπάνω περιγράφονται με τρόπο κατανοητό ακόμη και για τον μη ειδικό αναγνώστη. Οι παραπομπές στις υποσημειώσεις δείχνουν ότι οι πληροφορίες που συγκέντρωσε ο συγγραφέας προέρχονται από ποικίλες πηγές, τόσο από παλαιότερες μελέτες και δημόσια αρχεία (π.χ. το Βιβλίο Αποφάσεων Κοινοτικού Συμβουλίου Μυρρίνης), όσο και από προφορικές μαρτυρίες και το προσωπικό αρχείο του συγγραφέα. Οι φωτογραφίες που πλαισιώνουν τα κείμενα, παλιές και σύγχρονες, «ζωντανεύουν» την αφήγηση και κάνουν πιο ενδιαφέρουσα την ανάγνωση.

Ιδιαίτερη αναφορά θα πρέπει να γίνει για το υποκεφάλαιο που είναι αφιερωμένο στα έθιμα της Μυρρίνης, τις κοινωνικές εκδηλώσεις και τα τραγούδια που τις συνόδευαν (σελ. 217-268). Οι συνήθειες που επιβίωσαν στη Μυρρίνη μέχρι και τις τελευταίες δεκαετίες του 20ού αιώνα αποτελούν έκφραση των κοινωνικών δομών, ορίζουν τις αξίες, τις σχέσεις και τις συμπεριφορές που είχαν οι κάτοικοι και αντανακλούν τις αντιλήψεις τους για τη ζωή στον κύκλο του χρόνου. Μελετώντας κανείς το υποκεφάλαιο αυτό μπορεί να εντοπίσει ορισμένα χαρακτηριστικά γνωρίσματα κοινά για πολλά χωριά στο ανατολικό τμήμα του νομού Σερρών. Έτσι, τα στοιχεία αυτά είναι πολύτιμα καθώς δεν έχουν γίνει καταγραφές εθίμων σε πολλά από τα χωριά της συγκεκριμένης περιοχής.

Στα τελευταία δύο υποκεφάλαια συγκεντρώνεται ο γλωσσικός «πλούτος» της Μυρρίνης και ορισμένες παροιμίες, εκφράσεις και γνωμικά (σελ. 207-311). Το γλωσσικό ιδίωμα καταγράφεται με λεπτομέρειες και με υποδειγματικό τρόπο. Περιλαμβάνεται αλφαβητικός κατάλογος με τις ντόπιες λέξεις και την ερμηνεία τους. Φαίνεται και εδώ η αξιέπαινη προσπάθεια του συγγραφέα να συγκεντρώσει και να «τιθασεύει» ένα υλικό δύσκολο, με λέξεις και εκφράσεις διαφορετικών γλωσσικών προελεύσεων (ελληνική, τουρκική, σλαβική). Οι παροιμιώδεις εκφράσεις και τα γνωμικά αποτελούν κι αυτά έναν πραγματικό «θησαυρό» της θυμοσοφίας των κατοίκων της Μυρρίνης, που Αθανάσιος Βούλτσιος διέσωσε στο σύγγραμμά του.

Οι φωτογραφίες που πλαισιώνουν τα κείμενα των κεφαλαίων για την ιστορία του χωριού τον 20ο αιώνα αποτελούν ένα πολύτιμο πρωτογενές υλικό, που όχι μόνον διασώζει μνήμες αλλά κυρίως συμπληρώνει σημαντικά τις περιγραφές. Τα πρόσωπα, τα κτήρια, τα τοπία, οι κατασκευές που απεικονίζονται στις φωτογραφίες «ζωντανεύουν» την αφήγηση και βοηθούν τον αναγνώστη να κατανοήσει καλύτερα την περιγραφή των γεγονότων. Ομολογουμένως οι φωτογραφίες που αφορούν σε μικρά χωριά, όπως είναι η Μυρρίνη, είναι και ένας αδιάψευστος μάρτυρας της ζωντάνιας που υπήρχε κάποτε σ' αυτά. Ωστόσο, τα κείμενα του βιβλίου δεν περιλαμβάνουν πουθενά τη γλαφυρή και ανώφελη νοσταλγία που συχνά εκφράζεται σε βιβλία τοπικής ιστορίας. Αντίθετα ο συγγραφέας, παρότι δεν είναι ιστορικός, αντιμετωπίζει την ιστορική αφήγηση με την δέουσα αντικειμενικότητα. Περιγράφει και επεξηγεί, όταν χρειάζεται, ένα γεγονός, χωρίς να καταφεύγει στην, ενδιαφέρουσα για λογοτεχνικά κείμενα αλλά άνευ σημασίας για ιστορικά κείμενα, χρήση συναισθηματικών εκφράσεων.

Η σεμνότητα του συγγραφέα είναι εμφανής ήδη από την Εισαγωγή καθώς, όπως ο ίδιος σημειώνει, δεν είναι ειδικός επιστήμονας της ιστο-

ρίας ή της λαογραφίας. Ευελπιστεί στο μέλλον κάποιος ειδικός ερευνητής να βρει σε αυτό το βιβλίο μια χρήσιμη πηγή πληροφοριών για την ιστορία και τη λαογραφία της Μυρρίνης. Κι αυτή ακριβώς είναι η ουσία μιας ιστορικής έρευνας, ακόμη και αν αυτή αφορά σε ένα μικρό χωριό όπως είναι η Μυρρίνη: να αποτελέσει αφορμή για περαιτέρω διερεύνηση, αντικείμενο κριτικής και αμφισβήτησης, ευκαιρία για συζήτηση και σχολιασμό. Η δομή του βιβλίου, η διάρθρωση των κεφαλαίων, οι διασταυρωμένες πληροφορίες που περιέχει, το περιγραφικό ύφος και οι τεκμηριωμένες ιστορικές αφηγήσεις, οι προφορικές μαρτυρίες και το φωτογραφικό υλικό που περιλαμβάνεται στις σελίδες του υπερτερούν των όποιων γλωσσικών και βιβλιογραφικών αβλεψιών.

Από την καλής ποιότητας εκτύπωση και βιβλιοδεσία, μέχρι τη συνοχή στα κείμενα του βιβλίου, και από τη σημαντική έρευνα που έκανε ο συγγραφέας σε βιβλιοθήκες και παλαιότερες ιστορικές μελέτες, μέχρι την καταγραφή προφορικών πληροφοριών ως αποτέλεσμα της επιτόπιας έρευνας, το βιβλίο του Αθανασίου Βούλτσιου συμβάλλει σημαντικά στην ιστορία της μείζονος περιοχής των Σερρών. Επίσης, αποτελεί σπουδαία παρακαταθήκη για τους κατοίκους της Μυρρίνης και για κάθε μελλοντικό ερευνητή που θα θελήσει να αντλήσει πληροφορίες για την περιοχή.

Αξιέπαινη ήταν η πρωτοβουλία του Πολιτιστικού Συλλόγου Απανταχού Μυρρινιωτών «Το Κοτσάκι», να καλύψει τα έξοδα εκτύπωσης του βιβλίου και να το διανέμει δωρεάν σε κάθε ενδιαφερόμενο.

Θερμά συγχαρητήρια στον ερευνητή Αθανάσιο Βούλτσιο για το εξαιρετικό βιβλίο που συνέγραψε και ευχές για να συνεχίσει να δημοσιεύει μελέτες για τον τόπο καταγωγής του.

*Κετάνης Κώστας
Αρχαιολόγος εκ Ζίχνης*